

UITROL EUROPEES DIGITAAL IDENTITEITSBEWIJS EDI-WALLET STOKT

“Orwelliaanse nachtmerrie”

Voorstanders roemen het gemak voor alle EU-burgers, tegenstanders zien het als een onomkeerbare stap naar totale overheidscontrole: de EDI-wallet, een app op de telefoon die moet gaan fungeren als een universeel digitaal identiteitsbewijs. Terwijl critici waarschuwen voor privacyproblemen en misbruik door overheden, heeft Brussel de app doorgedrukt en zijn alle EU-lidstaten verplicht een Wallet aan te bieden aan hun burgers. In ons land zou de EDI-Wallet nog dit jaar beschikbaar moeten zijn. Maar de wal lijkt het schip te gaan keren. Banken, bedrijven en gemeenten blijken niet in staat hun systemen tijdig op de EDI-Wallet af te stemmen en de invoering dreigt vast te lopen in een bureaucratisch moeras.

Willem Koert

Eigenlijk had elke Nederlander in december 2026 een nieuwe app op zijn telefoon moeten krijgen die internetten een stuk gemakkelijker maakt. En veiliger. En zonder privacy in te leveren. Als je de Nederlandse en Europese overheid mocht geloven.

Die app is de Europese Digitale Identiteitswallet, kortweg EDI-wallet. De EDI-wallet bevat je pasfoto, je adres, leeftijd, rijbewijs, diploma's — en mogelijk nog veel meer gegevens over jezelf, van je medische historie tot je banksaldo en je koopgedrag. Volgens Brussel en Den Haag is de EDI-wallet 'gewoon' een digitaal identiteitsbewijs, waarmee je betalingen kunt verrichten, je belastingaangifte doet, een afspraak in het ziekenhuis maakt of inlogt op een website of forum.

“De uitvoeringswetten ondergraven de verordening”

In werkelijkheid is de EDI-Wallet meer dan dat. Als de invoering van de app succesvol is, zullen het internet en de samenleving ingrijpend veranderen. Waartoe dat kan leiden, is nu al zichtbaar in Rusland en vooral China. Bijna alle Chinezen hebben bijvoorbeeld op hun telefoon de 'superapp' WeChat. WeChat is wat de EDI-Wallet straks misschien zal gaan worden.

Zonder WeChat is een normaal leven in China praktisch onmogelijk. Elkaar berichtjes sturen, betalen, een taxi bestellen, bankzaken afhandelen, surfen op het internet, een afspraak maken bij de tandarts, kaarten reserveren voor een concert, jezelf identificeren bij een controle op straat — het gebeurt allemaal via WeChat.

Chinezen weten heel goed dat privacy op WeChat niet bestaat,

westerlingen die WeChat gaan gebruiken vaak nog niet. Reporters Sans Frontières (RSF), een internationale organisatie die zich inzet voor de veiligheid van journalisten, waarschuwt westerse verslaggevers op haar website nadrukkelijk voor WeChat.

“De Chinese overheid heeft toegang tot de communicatie van gebruikers zonder dat zij daarvan op de hoogte zijn”, waarschuwt RSF. “Dit kan leiden tot juridische stappen tegen gebruikers vanwege kleine overtredingen.”

Orwelliaanse toestanden

In de VS wordt de invoering van systemen als de EDI-Wallet en WeChat vooralsnog tegengehouden. Critici vrezen dat zo'n systeem uitmond in totale overheidscontrole. “Een systeem waarbij de overheid ons elke keer als we ons rijbewijs gebruiken in de gaten kan houden is een Orwelliaanse nachtmerrie”, zei een woordvoerder van de Amerikaanse invloedrijke burgerrechtenorganisatie American Civil Liberties Union (ACLU) vorig jaar.

De ACLU waarschuwt dat door zo'n systeem de centrale overheid van individuen kan achterhalen van welke organisaties ze lid zijn en welke evenementen ze bijwonen. Zo krijgt de overheid een beeld van de politieke voorkeuren of religieuze overtuigingen van burgers. Het kopen van bepaalde boeken of volgen van bepaalde influencers zou dan de kans op een baan bij de overheid torpederen, afhankelijk van welke regering er op dat moment zit.

De Europese Unie heeft ervoor gekozen om het Chinese en Russische voorbeeld te volgen, maar dan wel met allerlei maatregelen die de privacy van burgers zouden moeten beschermen. Elk Europees land ontwikkelt nu een eigen EDI-wallet binnen de richtlijnen van de EU.

Wie de wallet accepteert, kan die straks “overal in Europa gebruiken voor allerlei zaken, van het betalen van belasting tot het huren van

een fiets”, beloofde Ursula von der Leyen in 2020 tijdens haar *State of the Union* speech. Orwelliaanse toestanden zouden zich niet kunnen voordoen. Door een combinatie van slimme technologie en zorgvuldige wetgeving zou Brussel nooit kunnen achterhalen wie ‘foute’ boeken koopt.

Toegangsbewijs voor sociale media

Ondanks die geruststellende woorden wil Europa wel toe naar een internet waarbij gebruikers zich moeten identificeren voordat ze toegang krijgen tot sociale media als TikTok, YouTube of X. Sociale media zouden alleen toegankelijk moeten zijn voor volwassenen, vindt Brussel. Maar om op TikTok te komen is het niet nodig om TikTok te vertellen waar je woont en hoe je er uitziet. Je leeftijd doorgeven is voldoende. Dus zou de identificatieapp Europeanen die op TikTok willen komen in staat stellen alleen hun leeftijd te delen — en verder niets.

In de Europese verordening van 30 april 2024, die de EDI-wallet introduceerde, staan nog meer van zulke compromissen. Volgens het 56 pagina's tellende document wordt de wallet niet verplicht. Brussel zal ervoor zorgen dat er voor elke toepassing van de wallet een alternatief komt om je te identificeren. En als klap op de vuurpijl wordt het bedrijven en overheidsinstanties, nog steeds volgens de verordening, verboden om mensen die de EDI-wallet gebruiken op het internet te volgen.

Maar na de verordening nam Brussel in 2025 en 2026 een paar *implementing acts* ofwel uitvoeringsbesluiten aan. Die beschrijven hoe de wallet in de praktijk moet gaan werken. In die uitvoeringsbesluiten staat dat Brussel de lidstaten toestaat bijna alle compromissen die de privacy en keuzevrijheid van gebruikers zouden moeten beschermen, te schrappen.

“Privacy-vriendelijkheid is een optie”, verzuchtte informaticus Michel

Portier in een uitzending van De Nieuwe Wereld op 18 februari 2026. “Dus er zijn landen die het systeem wel privacy-vriendelijk kunnen implementeren en landen die dat niet doen.”

Portier schetste in het interview ook hoe gemakkelijk een privacy-vriendelijke en redelijke identiteitsapp, als die er eenmaal is, ‘door een druk op de knop van een ambtenaar’, een totaal ander karakter kan krijgen. Dat is precies waarover ook de digi-

tale burgerrechtenorganisatie European Digital Rights (EDRi) zich grote zorgen maakt.

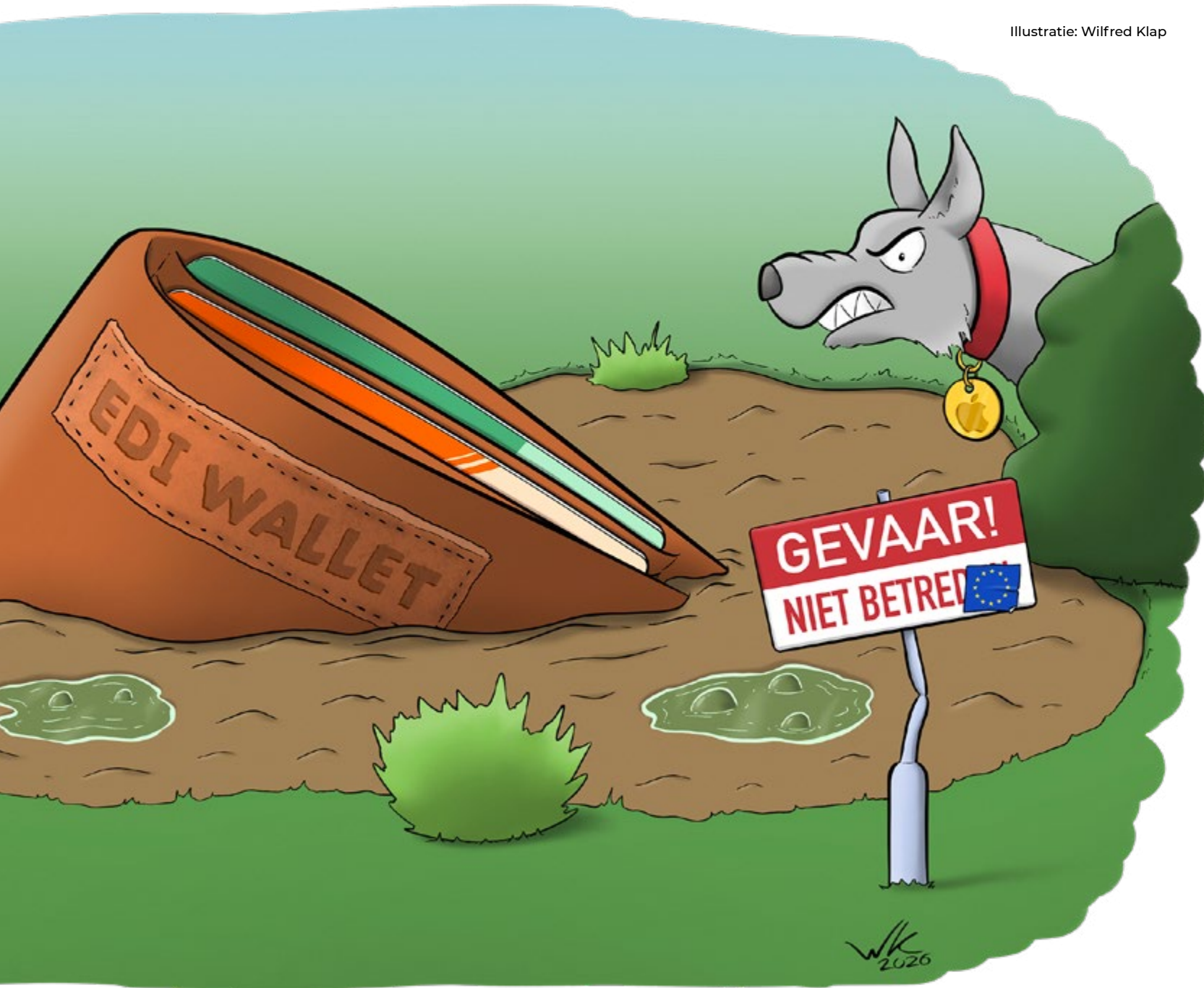
“De uitvoeringswetten ondergraven de verordening”, schreef EDRi op 10 maart 2026 in een open brief naar de Europese Commissie. Volgens EDRi zijn de uitvoeringswetten ‘alarmerende’ en ‘diep verontrustende’ ontwikkelingen, omdat de Europese Unie lidstaten toestaat bijvoorbeeld burgers via hun wallet wél te volgen.

Afhankelijk van Google en Apple

De EDI-wallet zoals Nederland die nu ontwikkelt, werkt op telefoons die gebruikmaken van de beveiligings- en accountsystemen van Google of Apple. Dat betekent dat gebruikers straks een Google-account of Apple-ID nodig hebben om de wallet te kunnen installeren en gebruiken, onthulde het journalistieke platform Follow The Money op 2 juni. Die afhankelijkheid brengt risico's met zich mee. Als Google of Apple straks per ongeluk of doelbewust iets veranderen in hun beveiligingslaag waardoor de wallet niet meer goed werkt, kan de wallet plotseling uitvallen. Daarmee krijgen deze bedrijven indirect meer invloed op Europa dan nu al het geval is. Het publieke technologische onderzoeksinstituut Waag Futurelab noemt de EDI-wallet daarom “een cadeau aan Google en Apple”.

loopt vast in bureaucratie

Illustratie: Wilfred Klap

achternagaat. Niet omdat Brussel privacy en vrijheid van meningsuiting hoger inschat dan Peking, maar omdat het nog maar de vraag is of de EU in staat is een EDI-wallet te ontwikkelen.

Gemiste deadline

Er is nog geen enkel Europees land dat al een functionerende wallet heeft. Volgens de Europese verordening uit 2024 zouden de wallets er in december 2026 moeten zijn, maar vrijwel geen enkel land gaat die deadline halen. Ook Nederland niet. Het was de bedoeling dat Nederlanders die de DigiD-app op hun telefoon hebben vlak voor de jaarwisseling een melding zouden krijgen en met een paar klikken de EDI-wallet zouden kunnen installeren.

► Lees verder op P10

Reactie ministerie van Binnenlandse Zaken: “Alles komt goed”

Volgens officiële rapporten over de EDI-wallet zijn er zoveel ernstige en waarschijnlijk onoplosbare problemen rond de ontwikkeling, dat de vraag rijst of de wallet er ooit komt. Vooral het rapport van het ACICT, het adviescollege van de Rijksoverheid, is uiterst negatief. Als De Andere Krant BZK per email om commentaar vraagt, blijkt dat het ministerie de zaken anders ziet. Volgens BZK is het rapport van ACICT ‘als leidraad meegenomen bij de verdere aanpak’. Dat heeft BZK ook gedaan met andere kritische rapporten.

Het ministerie erkent dat Nederland de deadline van december 2026 niet gaat halen, maar geeft net als de vorige staatssecretaris Eddie van Marum de schuld aan Brussel. Zolang Brussel nog niet heeft besloten aan welke technische specificaties de wallet moet voldoen, loopt de ontwikkeling van de EDI-wallet ook niet vlot van stapel.

En daarnaast, zegt BZK, is de introductie van de wallet “een omvangrijk en complex traject met veel onderlinge afhankelijkheden dat zorgvuldigheid en een gedegen aanpak vereist”. En dat kost nu eenmaal veel tijd.

Bewaren of weggooien?

Als je straks de EDI-Wallet gebruikt om je te identificeren, bijvoorbeeld als je bij een webwinkel iets koopt, dan houdt het digitale systeem waardoor die wallet functioneert gegevens over de aankoop vast. Het gaat om de gegevens in de wallet die je hebt moeten delen, maar ook een walletnummer, de tijd van aankoop en het type telefoon dat je hebt gebruikt.

Die gegevens staan straks waarschijnlijk op een server die wordt beheerd door de overheidsinstelling die op dit moment het walletstelsel ontwikkelt. Aanvankelijk wilde Brussel dat nationale overheden die gegevens zo snel mogelijk zouden wissen, maar de uitvoeringswetten geven lidstaten nu de mogelijkheid ze te bewaren. Daardoor kan een landelijke overheid je internetgedrag behoorlijk precies in beeld krijgen.

“Deze koers is onaanvaardbaar”, schrijft EDRI. “De wallets dreigen te veranderen in een surveillance-instrument.”

De Nederlandse EDI-wallet

Nederland wil nog steeds een niet-verplichte en privacy-vriendelijke versie van de EDI-wallet maken. Dat blijkt uit de *Verzamelfbrief Digitalisering* die het kabinet op 13 mei 2025 aan de Tweede Kamer stuurde. “Hiermee krijgt iedere Nederlander die dat wil een veilig en betrouwbaar middel, dat het mogelijk maakt regie te voeren over de eigen gegevens, elektronisch te ondertekenen en online en offline toegang te krijgen tot diensten van publieke en private organisaties”, schrijft het kabinet.

Dat klinkt geruststellend, maar jurist en ICT-specialist Ellen Timmer, die op haar Substack relevante documenten over de wallet verzamelt, is niet gerust op een goede afloop. “Een van de belangrijkste risico’s is dat de wallet *de facto* verplicht wordt”, laat ze via e-mail weten. “Ook al is dat officieel niet zo.”

Timmer verwijst naar een beleidsdocument van de nieuwe Europese Authority for Countering Money Laundering and Financing of Terrorism (AMLA), dat op februari 2026 verscheen. In dat document stelt de AMLA dat iedereen die online een

bankrekening opent, een verzekering afsluit of cryptodiensten gebruikt, een EDI-wallet zou moeten hebben.

De AMLA weet ook wel dat volgens de EU-verordening uit 2024 Europeanen ook andere geschikte identiteitsapps dan de wallet moeten kunnen gebruiken. Maar die apps zijn er niet.

Wat de AMLA wil, wil de European Banking Authority (EBA) ook. De passages over de wallet in het beleidsdocument van de AMLA zijn zelfs bijna letterlijk identiek aan die in beleidsdocumenten van de EBA. Omdat de EBA en de AMLA machtige instituten zijn, is de kans groot dat ze hun zin zullen krijgen. Een normaal leven zal dan zonder de EDI-wallet niet meer mogelijk zijn.

China als voorland

De reguliere media berichten nauwelijks over het komende digitale identiteitsbewijs, de nieuwe media wel. De nieuwe media belichten wat de risico’s van een EDI-wallet kunnen zijn. Als iedereen van een wallet afhankelijk is, kunnen overheden de wallet gebruiken als een

controlemiddel. Volgens mensenrechtenorganisaties gebeurt dat al in China. Jaarlijks blokkeert China via identiteitsapps een paar miljoen vluchten, treinreizen, leningen en hypotheek van individuen die op een zwarte lijst staan. China maakt daar geen geheim van. De cijfers komen van China’s Opperste Volksrechtshof, het hoogste gerechtelijke orgaan van het land. Officieel kom

“Een van de belangrijkste risico’s is dat de wallet *de facto* verplicht wordt”

je op die zwarte lijst als je boetes niet hebt betaald of voortvluchtig bent, maar volgens organisaties als het International Consortium of Investigative Journalists komen ook kritische journalisten, activisten en dissidenten op de zwarte lijst.

Het is nog geen uitgemaakte zaak dat Europa in dit opzicht China

► Vervolg van P9

Maar dat gaat niet gebeuren, meldde de toenmalige staatssecretaris Ed-die van Marum al op 13 mei 2025 in een brief aan de tweede kamer. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), dat de wallet ontwikkelt, was “sterk afhankelijk van Europese specificaties”, schreef Van Marum later in een toelichting. En die Europese specificaties, die vertellen waaraan de identiteitsapp moet voldoen, waren nog niet allemaal klaar. Van Marum verwachtte dat ze eind 2025 wel voltooid zouden zijn.

Dat was niet het geval — en dat is op dit moment waarschijnlijk nog steeds zo. Toen deze editie van De Andere Krant ter perse ging, had Brussel op zijn website de definitieve versie van 40 procent van de technische specificaties nog steeds niet gepubliceerd.

“Achter de metafoor van een ‘digitale portemonnee’ schuilt een veel grotere verandering”

Wanneer de EDI-wallet dan wel af zal zijn? In een e-mailwisseling van De Andere Krant met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), kon het ministerie geen opleverdatum noemen. In diezelfde e-mailwisseling wijst BZK op de vertraging in Brussel. Uit rapporten en Kamerstukken blijkt echter dat er nog een andere kink in de kabel zit. De ontwikkelaars van het walletsysteem zijn grote en misschien wel onoverkomelijke problemen tegengekomen. Die problemen zitten hem niet zozeer in de EDI-wallet zelf, maar in het systeem daaromheen. En ze zijn volgens rapporten van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het onafhankelijke Adviescollege ICT-toetsing (AcICT) niet zozeer technologisch, maar vooral organisatorisch en bureaucratisch van aard.

Ondoenlijk

“Achter de metafoor van een ‘digitale portemonnee’ schuilt een veel grotere verandering”, concludeerde tech-journalist Sjoerd Hartholt in juni in iBestuur Magazine. De invoering van de EDI-wallet vraagt volgens Hartholt “een fundamentele verandering in hoe digitale dienstverlening wordt ingericht”.

Dat Hartholt niet overdrijft, wordt duidelijk als je beseft dat een gemeente op dit moment niet in staat is een ogenschijnlijk eenvoudige parkeervergunning te verlenen aan een inwoner die zich straks identificeert met de EDI-wallet. Voor dat de gemeente die vergunning verleent, moet die weten of je echt in die gemeente woont, maar ook je precieze adres, je kenteken, je inkomen, of er bij jou in de buurt wel vergunningsplekken zijn en wie daar volgens de gemeente voor in aanmerking komen.

Fotografie: Robert Cicchetti

Fotografie: Hapabapa

Wat wordt de rol van big tech?

Terwijl steeds meer lidstaten bij de ontwikkeling van de wallet tegen alsmaar grotere problemen aanlopen, groeit de vrees dat Europa uiteindelijk bij big tech zal aankloppen om de wallet te realiseren. De Europese verordening die de wallet introduceerde, houdt die mogelijkheid nadruk-

kelijk open en stelt dat de identiteitsapp mag worden gemaakt ‘door een lidstaat of in opdracht van een lidstaat’.

“Als de ontwikkelaars van de lidstaten het bijltje erbij neergooien, met wie denk je dan dat de verantwoordelijke minister contact zal opnemen?”, vraagt een ICT-expert

met wie De Andere Krant heeft gesproken retorisch. “Precies, dat zal een bedrijf als Google zijn. Of Apple.” Wellicht zullen die bedrijven de klus wél kunnen klaren. Maar burgers hoeven zich daarna geen illusies meer te maken over hun privacy.

En precies daar begint het probleem, blijkt uit een in februari 2026 verschenen rapport van onderzoeksbureau Innovalor, gemaakt voor de VNG. Al die gegevens staan ergens, maar niet in de vorm van de hapklare brokken die het systeem nodig heeft. De gemeente moet al zijn gegevens omzetten naar het EDI-systeem. Alle 342 Nederlandse gemeenten, die op dit moment allemaal nog die gegevens op een eigen manier hebben vastgelegd, moeten die omzetting maken en dus ook meteen hun processen veranderen. En dat niet alleen voor parkeervergunningen, maar voor tienduizenden andere vergunningen, onthefingen en diensten die gemeenten verlenen. Het EDI-systeem vraagt dus om een grondige reorganisatie van de manier waarop gemeenten digitaal werken. En voor elke gemeente zal die reorganisatie er weer anders uitzien.

Dit geldt uiteraard voor alle overheidsinstellingen, maar ook voor alle banken, verzekeringsmaat-

schappijen, opleidingsinstellingen, zorginstellingen en bedrijven. Ook daar is de omschakeling immens, maar de grootste bottleneck zit bij de gemeenten.

Volgens Innovalor weten veel gemeenten zelfs niet hoe ze aan die megaklus zouden moeten beginnen. Ze weten niet welke gegevens het EDI-systeem straks nodig heeft, ze weten niet hoe ze die straks moeten aanbieden en ze weten niet precies waar ze die gegevens moeten vinden.

Innovalor stelt voor dat BZK en VNG de gemeenten bij hun titanenarbeid gaan helpen. Gebeurt dat niet, dan “dreigt versnippering, hoge lasten in de voorbereiding en daardoor trage adoptie”, aldus Innovalor. Het is niet duidelijk of die hulp er ook echt gaat komen en of VNG en BZK die wel kunnen geven.

Er zijn inmiddels een half dozijn rapporten en andere beleidsdocumenten over de stand van zaken

rond de EDI-wallet en het EDI-stelsel. Zonder uitzondering constateren ze grote problemen waarvoor geen concrete oplossing voorhanden is. Het meest vernietigende rapport is dat van het Adviescollege ICT-toetsing (AcICT), een instelling van de Rijksoverheid. Het verscheen op 7 juli 2025. Uit dat rapport blijkt dat de problemen die nu spelen bij de gemeenten niet uniek zijn.

Onder de huidige condities gaat de wallet er volgens het AcICT niet komen. “Het programma krijgt een volledig werkend EDI-stelsel niet voor elkaar”, concludeert het Adviescollege. Het verslag is inmiddels een jaar oud, maar uit de recentere rapporten over de EDI-wallet blijkt dat het project nog steeds vastzit.

BZK werkt al sinds 2022 aan de EDI-wallet, maar heeft volgens het AcICT-rapport nog steeds geen flauw idee wie nu precies waarvoor verantwoordelijk is en wie wat moet doen. Net als de Nederlandse gemeenten zit ook BZK met de handen in het haar.

Stoppen of doorduwen?

Het lijkt er dus op dat het walletproject faliekant is vastgelopen. Misschien nemen de beleidsmakers hun verantwoordelijkheid en zetten ze de ontwikkeling voorgoed of voorlopig stop. Dat zal de tegenstanders van een Europese digitale identiteit als muziek in de oren klinken.

Maar de ICT-experts die De Andere Krant heeft gesproken, schetsen een ander scenario. Zij voorzien dat de overheid de alarmsignalen zal negeren en het project koste wat kost zal doorzetten. Ook al kan Den Haag op z’n vingers natellen dat die EDI-wallet mogelijk vol ontwerpfouten zal zitten, niet goed zal functioneren en wellicht tot grote maatschappelijke problemen zal leiden. We hadden al een coronacrisis en kampen nu met een mislukte energietransitie en een stikstofcrisis. Kennelijk kan een walletcrisis er straks nog wel bij. ■